

Баасы
келишимдик
баада

ЖАЛАЛ-АБАД
АКК

Декабрь
2021-жыл
№5 (217)

Биздин сунуш - сизге киреше! Белес

Жалал-Абад Айылдык Консультациялык кызматтын гезити

Кыргыз Республикасынын
Айыл чарба министрлиги

Урматтуу кыргызстандыктар, ардактуу кесиптештер!

Сиздерди 2022-жаңы жылыңыздар менен чын жүрөктөн куттуктайм. Жаңы жыл үй-бүлөңүздөргө бакыт-таалай алып келген, ишиңиздерге ийгилик тартуулаган берекелүү, түшүмдүү, жакшы жылдардын бири болсун! 2021-жыл мамлекет үчүн өтө татаал жылдардан болду. Бирок ага карабастан Сиздердин көп жылдык талыкпаган эмгегиңиздер, тажрыйбаңыздар жана өз күчүңүздөргө болгон ишеним мамлекетибиздин экономикасынын жогорулашына, элибиздин бакубат жашоосуна, агрардык тармакта бардык планды ишке ашырууга өбөлгө түзөт деп ишенем!

Жаңы жылдык майрамды өткөрүү келечекке болгон зор үмүт, аруу тилектер, ишеним менен коштолгон жагымдуу салт.

Жаңы жыл - бул биздин балдарыбыз үчүн сыйкырдуу майрам. Биздин балдарыбыз балалыктын бактылуу жана бейкапар доорун сүрсүн!

Бул күнү өткөн жылдын жыйынтыгы чыгарылып, кийинки жылга пландар аныкталат.

Өткөн жыл биздин аграрийлер үчүн оңой жыл болгон жок – пандемиянын өлкөнүн экономикасына тийгизген терс таасири суунун азайышы жана кургакчылык менен коштолду.

Күйүүчү-майлоочу майлардын, тамак-аш продуктуларынын баасынын жогорулагандыгы, инфляция биздин республикабыздын ар бир жашоочусуна таасирин тийгизди.

(Уландысы 2-бетте)

А. С. ДЖАНЫБЕКОВ
Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министри

АГРАРДЫК КЫРГЫЗСТАН АЙЫМДАРДЫН КӨЗ КАРАШЫНДА

Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министри А.С.Джаныбековдун “Агрардык Кыргызстан айымдардын көз карашында” темасында айыл чарба тармагында ийгиликтүү эмгектенген ишкер-айымдар менен жолугушту.

Кыргыз Республикасынын айыл чарба тармагындагы көйгөйлөр жана аларды чечүү жолдору туурасында ийгиликтүү ишкер-айымдары менен дас-торкон үстүндө “Ийри отуруп, түз кеңешүү” форматында баарлашуу болду.

Министр А.Джаныбеков жолугушууга убакыт таап келген ишкер айымдарга, агросекторуна кошуп жаткан салымдары үчүн терең ыраазычылык билдирип, бүгүнкү күнү Министрлик төмөнкү артыкчылуу багыттар боюнча иш алып баруусун белгиледи:

- ▲ Азык-түлүк коопсуздугун камсыздоо;
- ▲ Органикалык айыл чарба өндүрүшүн өнүктүрүү;
- ▲ Кластердик өндүрүштүн негизинде кошумча нарк чынжырчасын өнүктүрүү;
- ▲ Айыл чарбасын санариптештирүү;
- ▲ Жаңы рынокторго чыгуу.

Министр А. Джаныбеков агробизнеске болуп жаткан процесстерге айымдардын көз карашы, жаратылышы өзгөчө экенин баса белгилеп, айымдарды бүгүнкү жолугушууда өздөрүнүн пикирин эркин айтып жана тармакта бир гана көйгөйлөрдү айтпастан, аларды чечүү боюнча дагы сунуштарын айтууга чакырды.

(Уландысы 3-бетте)

2-бет

Министрдин отчету

4-бет

МКА "Сары-Челек"...

5-бет

Золотой Колос...

6-бет

Туруктуу өнүгүүгө...

7-бет

Сууну коромжусуз...

(Башталышы 1-бетте)

АЙЫЛ ЧАРБА МИНИСТРЛИГИ ТАРАБЫНАН 2021-ЖЫЛЫ КАНДАЙ ИШТЕР ЖАСАЛДЫ

Биз агрардык сектордо системалуу реформаларды жүргүздүк.

Бир кыйла оперативдүү жана натыйжалуу башкаруу үчүн биз 16 ведомствону топтоп, Айыл чарба министрлигин толугу менен жаңырттык. Бүгүнкү күндө министрликтеги кадрлар жаңырылган жана конкурстук негизде тандалган, жамааттын орточо жаш курагы 35 жашты түзөт (биздин команда келгенге чейин кызматкерлердин орточо жаш курагы 52 жаш болгон).

Биз үрөнчүлүк чарбалар аркылуу «супер элита» жана «элита» классындагы күздүк буудайдын жогорку түшүмдүү миң тонна үрөнүн алдык жана септик. Фермерлерге айдоо үчүн 51 млн сом суммадагы үрөндүн дотациясы түрүндө колдоо көрсөтүлдү. Үч жылдын ичинде дан өсүмдүктөрүнүн, май алынуучу өсүмдүктөрдүн жана буурчак өсүмдүктөрүнүн үрөн фондун толугу менен жаңыртууну пландап жатабыз.

Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча 5 жылдык программа иштелип чыккан.

13 пилоттук токой чарбада токой чарба иштерин жакшыртуу үчүн 42 үй-кордондордун курулушу аяктоодо жана 9 токой чарбада 10 теплица курулган.

Биз токой секторундагы кызматташтык боюнча Азия уюмуна (AFoCO - Asian Forest Cooperation Organization) кирдик, 700 миң гектар аз өндүрүмдүү жерде токой өстүрүүгө гранттык каражаттарды тартуу жөнүндө сүйлөшүүлөр жүрүүдө, ошондой эле Кыргызстанда Орто Азия АФОКО регионалдык окуу борборун куруу маселеси иштелүүдө.

▲ Асыл тукумдуу мал чарбачылыгын өнүктүрүү үчүн шарттар түзүлгөн.

“Элита” мамлекеттик асыл тукум борбору калыбына келтирилген, анда суюк азотту өндүрүү боюнча завод ишке киргизилген, ал жасалма жол менен уруктандырууну камсыздоо үчүн шарт түзөт.

▲ Биз айыл чарба жаныбарларын ташып кирүүгө КНСТИ жойдук, бул малдын башын тезирээк жаңыртууга мүмкүндүк берет, мал чарбасын өнүктүрүү үчүн малды экспорттоо боюнча тыюу салууну жойдук.

2-августтан тартып алып келинген жаныбарлардын арасында ыландардын жайылышын алдын алуу үчүн 5 карантиндик станция ачылган. Алар аптада 7 күн, күнү-түнү иштейт, жаныбарларды талдоону, идентификациялоону жана документтерди тариздөөнү жүргүзөт.

Карантиндик посттордо менин кабинетимдеги монитордон көрүнүүчү онлайн видеобайкоо камералары орнотулган.

▲ Биздин фермерлер 3 жылга чейин жер салыгын төлөөдөн бошотулду, эми алар эч кандай салык төлөбөйт.

Азык-түлүк товарларына рыноктук бааны стабилдештирүү үчүн кумшекерди, өсүмдүк майларын, тоютту ташып кирүүгө КНСнын нөлдүк ставкасын белгиледик.

▲ Биздин ведомство Улуттук стабилдештирүү фондун түзүүнү демилгелеген, ал биринчи кезекте зарыл болгон продуктулардын стратегиялык запасын түзүүгө жана рыноктогу баа түзүүгө таасирин тийгизүүгө мүмкүндүк берет.

▲ Биз фундаменталдык жана прикладдык илимдерди өнүктүрбөстөн айыл чарбасын өнүктүрүү мүмкүн эмес деп эсептейбиз.

БҮГҮН БИЗ ИШТЕП ЧЫККАН СТРАТЕГИЯЛЫК АРТЫКЧЫЛЫКТАРГА ЫЛАЙЫК:

- ▶ заманбап жабдуулар менен жабдылган Биотехнологиялык борбор ачылган;
- ▶ зоотехниктерди жана ветеринарларды окутуу жана алардын жашоосу үчүн шарттар түзүлгөн агротехнопарк ишке киргизилген;
- ▶ акыркы жарым жылда Кыргыз мал чарба жана жайыт илимий-изилдөө институтун өнүктүрүү үчүн кошумча 15 млн. сом инвестиция тартылган.

Мелиорация жана сугат боюнча жүргүзүлгөн иштердин натыйжасында республикадагы 512 га суу каптаган айдоо жерлеринин мелиорациясы жакшыртылган.

Мамлекеттик бюджеттин каражаттарынын эсебинен 7 суу чарба объектинде, долбоордук-изилдөө иштеринин 16 объектинде курулуш иштери жүргүзүлүүдө. Кошумча булактардын эсебинен 15 объекте инвестиция жүргүзүлүүдө.

Бардык скважиналарда инвентаризациялоо жүргүзүлгөн. Жаңы скважиналарды консервациялоо жана бургулоо боюнча иштер башталган, насостук станцияларды жана сугаруу системасын модернизациялоо долбоорунун үстүндө иштеп жатабыз.

Ош облусундагы Араван-Ак-Буура каналын реабилитациялоого 18,5 млн. \$ бөлүнгөн.

Сугат суусунун тартыштыгын азайтуу максатында, биз эрте жазгы жана күзгү нымдуу заряддагы сугаттарды демилгеледик.

Бул жылы сугат системасын мурдагыдай жазында эмес, күзүндө баштадык жана ремонтко 100 млн. сом бөлүнгөн.

▲ Алгачкы жолу Кыргыз Республикасында органикалык өндүрүүнүн улуттук стандарттары иштелип чыккан жана кабыл алынган.

Ысык-Көлдө 426 000 \$ USD суммадагы жана Ош шаарында 5 млн. \$ USD суммадагы органика боюнча окуу борборлору түзүлүүдө. Бул борборлордо фермерлер окутулат жана органикалык продукциялар сатылат.

▲ «Экономикалык регионалдык өнүктүрүү» өнүктүрүү кластеринин долбоору ишке ашырылууда.

Долбоордун жардамы менен Ош облусун жана Ош шаарын комплекстүү негизде экономикалык жана регионалдык өнүктүрүү колдоого алынат. Долбоордун наркы 30 млн. АКШ доллары. Баткен облусунун АӨКны өнүктүрүүгө 25 млн. \$ бөлүнгөн.

Министрликтин деңгээлинде эки тараптуу кызматташтык маселелерин, ошондой эле айыл чарба продукцияларынын экспортун көбөйтүү мүмкүнчүлүктөрүн талкуулоо үчүн чет өлкөлөрдүн дипломатиялык корпустары жана эл аралык донорлор менен 52 жолугушуу өткөрүлгөн.

▲ Көз карандысыздыкка ээ болгондон бери биринчи жолу биз айыл чарба техникасынын лизингине, жамгыр менен сугаруу орнотмолоруна жана тамчылатып сугарууга жылдык 4,5% менен 426 млн. сом бөлүүгө жетишти. Буга чейин 7-9% менен 532 млн. сом бөлүнгөн.

Айыл чарба жаныбарларынын лизинги менен жылдык 6% да жүргүзүлөт.

Заманбап соода-логистикалык борборлорду курууга 80 млн \$ бөлүнгөн, алар кластерлердин негизин түзөт жана айыл чарба продукциясынын экспортун камсыздайт.

Бул жылы мамлекет айыл чарбасына пайызсыз көп каражатты жумшайт.

Үрөндү сатып алууга 1 млрд. сом, минералдык жер семирткичтерге 1 млрд. сом, ирригацияга 1 млрд. сом, АӨКны кластердик өнүктүрүүгө 9 млрд. сом бөлүнгөн. Мурдагы жылга салыштырмалуу секторго бардыгы 2,1 млрд. сом бөлүнгөн.

Урматтуу кыргызстандыктар!

Биз жакынкы үч жылда айыл чарбасын өнүктүрүү үчүн реалдуу, негизги шарттарды түздүк.

Биз 2024-жылга карата өлкөбүздү өзүбүздүн буудай менен толук түрдө жана Ата Мекендик өндүрүштөгү негизги тамак-аш продуктулары менен 85% камсыздайбыз.

Ар бирибиз Жаңы жылдан жакшы гана нерселерди күтөбүз, анткени ал мурдагы жылга салыштырмалуу бир кыйла ийгиликтүү жана кубанычтуу болууга тийиш. Ошондой болсун деп тилейм, ал эми биз дасторкондо береке жана ар бир үйдө бакубатчылык болсун деп бардык күч-аракетибизди жумшайбыз. Сиздерге бардык жакшылыктарды каалайбыз!

(Башталышы 1-бетте)

К.ЖУЗУМАЛИЕВА– “Ак-Жалга” Жабык акционердик коомунун башкы директору.

Бүгүнкү күнү сүттү кайра иштетүүчү заводдор, ишканалар көбөйдү, ошого байланыштуу сүт тартыш, тоютка болгон баалар кыйла жогорулаган, тукум жаңыртуу, ири мүйүздүү малды жасалма жол менен уруктандыруу боюнча иштер жер-жерлерде жокко эсе. Айрым айыл өкмөттөрдө тажрыйбалуу осеменаторлор болгону менен заманбап УЗИ аппараттары жок. Ар бир айыл өкмөткө УЗИ аппараттарды жергиликтүү бюджеттин эсебинен сатып алуу боюнча сунушун киргизди.

Сүттү кайра иштетүү тармагындагы чаржайыт иштеп жаткан ишканалардын башын бириктирип, сүткө болгон бааны жөнгө салуу боюнча Министрликтен жардам сурады.

Ч.ТЫНЫСОВА– “Эжигей” Жоопкерчилиги чектелген коомунун директору.

Ал жетектеген ишкананын сүттү кайра иштетүүдөгү иштерине токтолуп, буга чейин сүйлөгөн кесиптешинин оюна толугу менен кошулду.

А.ДУЙШЕБАЕВА– “Жаннат Гарден” экофермасынын жетекчиси.

Ысык-Көл облусунун аймагында өндүрүлгөн продукция Япония мамлекетине экспортко жөнөтүлөөрүн маалымдады. Экоферманын негизги максаты – ден соолугу боюнча мүмкүнчүлүгү чектелген жарандарды жумуш менен камсыз кылуу. Чарбаны уюштурууга учурунда ижарага алынган жер тилкеси какыраган “чөл” болгонун айтып, аны бир топ аракеттер менен лаванда өстүрүүгө ылайыкташтырып, бүгүнкү күнү кызыккан жарандар чет өлкөлөрдөн бери келишээрин билдирди. Көйгөйлөр: электр өткөрмө зымдарын, трансформаторду өздөрүнүн күчү менен орнотушкан, бирок райондук электр тармактары (РЭС) айына электр жоготуулар деп ишканага 3-4 миң сом эсептеп берээрин мисал катары келтирди. Бул сумма чакан ишкана үчүн көп. Ошондой эле, өлкөдө агротуризм багытын өнүктүрүү зарыл экенин белгиледи.

Ж.ИМАНКУЛОВА– “Эко ферма” дыйкан чарбасынын жетекчиси.

Дүйнө жүзү боюнча органикалык айыл чарба өндүрүшү жылына 16% өсүү темпин камсыздап жатат, ошондуктан Кыргызстан Борбордук Азия чөлкөмүндө коңшу өлкөлөр менен тең таймашууга мүмкүнчүлүгү бар. Чечилбей жаткан көйгөйлөрдү белгиледи:

- Жерлерди трансформациялоо;
- Электроэнергиясын өчүрүүлөр;
- Айыл чарбасын өнүктүрүүгө берилген кредиттердин кайтаруу мөөнөтү кыска;
- Органикалык чарбалардын чаржайыт иштөөсү;
- Биринчи убакытка салык төлөмдөрүнөн бошотуу;
- Бирдиктүү стандарттардын жоктугу.

Ошону менен бирге, “Эко ферма” дыйкан чарбасы республикадагы органикалык айыл чарбасын өнүктүрүүгө кызыктар тараптардын башын бириктирүүгө, аталган багыттагы жалпы ишти координациялоого даярдыгын билдирди.

Н.МАЛАБАЕВА– “Ак-Куу” Ачык акционердик коомунун башкы директору.

Ишкананын 55 жылдык тарыхы бар. Катардагы ишкерден тартып жетекчиге чейин ишти уюштурууда көз караштарга байкоо жүргүзүү тажрыйбасы менен бөлүшүп, өндүрүштө кол алдында иштеген кызматкерлерге болгон жетекчи айымдын мамилеси аялуу болоорун айтты. Органикалык айыл чарба өндүрүшү боюнча кабардар экенин айтып, тармакты өнүктүрүү үчүн жаңы жабдуулар, технологияларды тартуу зарылчыгын белгиледи. Тышкы рынокторго чыгуу үчүн багытта иш алып барган ишкерлердин башын бириктирүү зарыл деп оюн жыйынтыктады.

З.ТЕНТИМИШОВА– “Адис-Агро” дыйкан чарбасынын жетекчиси.

Балыктын баасынын өсүшүнүн бирден бир себеби бул балыктын тоюту толук көлөмдө чет өлкөдөн ташып келүүсүндө. Тоюттун баасы чет өлкөлүк валютанын курсунан, ар кандай шарттардан көз каранды.

АГРАРДЫК КЫРГЫЗСТАН АЙЫМДАРДЫН КӨЗ КАРАШЫНДА

Өзүбүздүн күчүбүз менен тоютту өндүрүү аракетин болду, бирок күткөндөй натыйжа болгон жок. Өлкөбүздүн суу ресурстарын, жаратылышын балык өстүрүүдө толугу менен колдоно албай жатабыз” – деди.

З.БАЗАРБАЕВА– “Касым-Ата” асыл тукум жылкы заводунун директору.

Союз мезгили тараган учурда эл оор абалда калып, асыл тукум жылкылар мал союзчу жайларда союлуп жатканына күбө болуп, акырындан жылкыларды чогултуп, заводдун деңгээлине чейин жеткен эмгек жолуна токтолду. Асыл тукум жылкы заводу менен катар эле тоют даярдоо база, ЕАЭБдин талаптарына жооп берген мал союзчу цехти бүгүнкү күндө иштетип жатат. Азыркы учурда мал көбөйгөнүн айтып, бирок сандан сапатка өтүү зарылчылыгы келгенин белгиледи.

Б.КАРЫБЕКОВА– “Тоок Ордо” фермердик чарбасынын жетекчиси.

Агробизнесин учурунда 30 сотых жерден баштап, бүгүнкү тапта 2 гектардан ашуун жер тилкесинде күнөскана уюштурган. Бүгүнкү күнү Б.Карыбекова жетектеген чарбада брессель капустасын өстүрүп, “Эко ферма” соода түйүндөрү аркылуу сатып жатканын маалымдады.

Н.МАМАСАЛИЕВА– “Золотой колос” кооперативинин мүчөсү.

Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы 2019-жылдан бери “Аймактарды комплекстүү өнүктүрүү” программасынын алкагында долбоор аткарып, кооператив түзүлдү. Кыргыз Республикасына түз сөбүү технологиясын (нулевая технология) алып келип, Сузак районунун кайракы аянттарына 2019-жылы 150 гектардан аталган технология колдонуу менен 300 тонна, 2020-жылы – 390 гектардан 800 тонна түшүм алганын айтты. Кооперативде тегирмен курулду, саатына 700 кг ун чыгарат. Салттуу ыкма менен себилген 1 гектар жерден 10-15 центнер түшүм алынса, түз сөбүү ыкмасы менен 25-30 центнерге чейин түшүм алууга мүмкүн. Бул тармакта негизги көйгөй айдоо аянттарына малдын жайылуусу, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын мал ээлерине айып пул салууда ыйгарым укугунун жоктугу. Ошол багытта тиешелүү ченемдик-укуктук актыларга Министрлик тарабынан өзгөртүүлөрдү киргизүү боюнча демилгени колдоп берүүнү өтүндү. Дагы бир көйгөйлүү маселе бул – сапаттуу үрөндүн тартыштыгы, катардагы дыйкандарга жеткиликтүү эместиги. Жаңы үрөндөрдүн сортторун иштеп чыгуу боюнча илимий-изилдөө институттары менен дыйкандардын ажырымы өтө чоң. Мүмкүн институттар дыйкандар тарабынан суроо-талап жок деп ойлойт. Ошондуктан алар менен байланышып иштөө системалары түзүлсө.

Ч.БАБАНОВА– “Aksy Sun Planet Organic” кооперативинин мүчөсү.

“Кооперативге 1117 мүчө экенин айтып, 360 гектар органикалык кайналы өстүрүп, кайра иштетип, чет өлкөлөргө экспорттойт. Бүгүнкү күндө Аксы районундагы Жерге-Тал айыл өкмөтүндө кайналыны кургатуу үчүн 200 даанадан ашык көмүр менен иштөөчү колго жасалган кургатуучу аппараттар иш-

тейт. Биз электроэнергиясы менен иштөөчү кургатуучу аппараттарга муктажбыз. Ошондой эле кайналыны сатууда көйгөйлөр бар. “Sun Planet Organic” Жоопкерчилиги чектелген коому болгону 60 тонна кайналы жылына алат, аба ырайы жакшы болгон жылдары кооператив 300 т ашуун түшүм жыйнайт. Жергиликтүү рыноктордо дагы кургатылган кайналы сатылат, тышкы рынокторго чыгуу боюнча жардам сурайбыз” деп сөзүн жыйынтыктады.

Б.АСАМИДИНОВА– Баткен облусунун малина өстүрүү боюнча жеке ишкер.

“Сезондо 25 тонна малина чогултабыз. Тилекке каршы, мага окшогон карапайым дыйкандардын эмгеги бааланбай жатат. Себеби биз өстүргөн малина Өзбекстанга экспорттолуп, кайра иштетилип, даяр продукция болуп Кыргызстанга эселеп кымбат сатылат. Облустун аймагында сүттү кайра иштетүү ишканалары жок. Бишкектен барган сүт азыктары жол киреге сарпталган чыгымдар менен бир топ кымбат келет”. Облуста сугат суусу көйгөй, үлүш жерлерге скважаларды казып, суу чыгаруу мүмкүнчүлүгүн карап берүүнү ишкер айым суранды.

Р.АКИМЖАНОВА– “Бай Элим” Жоопкерчилиги чектелген коомунун директору.

“Органика айыл чарба өндүрүшү экспортко багытталган экономиканын негизги багыттарынын бири болушу керек. Тамак-аш коопсуздугу боюнча концепция мамлекеттик деңгээлде каралуусу тийиш. Андан сырткары Кыргызстан – органикалык айыл чарба өлкө катары бренд болуп дүйнөгө танылышы керек. Ошол багытта жапатырмак баарыбыз иш алып баруубуз зарыл. Агробизнесинде иш алып барган субъектилердин көйгөйлөрү бир – жерлерди трансформациялоо, продукцияларды сертификаттоо, тамчылатып сугаруу маселелери”. Министр мырзанын демилгесин колдоп, кийинки жолугушууларды бүгүнкү чакырылган айымдардын күчү менен уюштурууга чакырды.

А.ИКРАМОВА– USAID “Агросоода” долбоорунун инклюзивдүү ишкердик боюнча адиси.

Ушундай форматта иш-чараны республиканын түштүгүндө уюштурууга USAID “Агросоода” долбоору даяр экенин айтып, өлкөнүн түштүк аймактарында аялдардын жана жаш муундун экономикалык мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө долбоор өз салымын кошуп жатканын билдирди. Региондордо аялзаты оор, кара жумушта иштеп жатканы көмүскөдө калып, айыл чарбасын өнүктүрүүдө чечим кабыл алуу процесстеринде катышпай калуусун белгиледи. Көйгөй – региондордо тийиштүү кадрлардын жетишсиздиги. Өз кезегинде USAID “Агросоода” долбоору адистерди окутууга даяр экенин маалымдап, райондук агрардык өнүктүрүү башкармалыктарында айымдарды кызматка алуу квотасын киргизүү боюнча сунушун айтты.

И. БАЙСАЛБЕКОВА– ата кесибин улаган аарычы ишкер айым.

Ата-теги илгертен бал өндүрүп келген үй-бүлөнүн кызы. 12 миң аары бүлөсү бар айымдардын көйгөйүн айтты. Өндүрүлгөн балды сатууда, балды экспортко чыгаруу-

да көйгөйлөр бар экенин маалымдап, бал куюлуучу пластик идиштеринин баасы жогору деди. “Райондо логистикалык борбор уюшулса, бир жерден балдын сапатына лабораториялык изилдөөлөр жүргүзүлүп, сертификат берилип, сатуу маселелерин чечүүгө Министрлик жардам берсе, райондун бал аарычыларына жеңил болоор эле”-деп сөзүн жыйынтыктады.

А.ТУРСУНБЕКОВА– “Акун” Жабык акционердик коомунун өкүлү.

Тармакта эң көйгөйлүү маселелердин бири - кайра иштетүү өндүрүшү үчүн берилген жеңилдетилген кредиттердин кайтаруу мөөнөтү 1 жылды гана түзөт. Бул убакыт тармак үчүн аябагандай эле аз. 2022-жылга карата божомолдорго ылайык, кийинки жылы Казак Республикасында, Россия Федерациясында түшүмдүүлүк төмөн болот. Ошондуктан алар азыртан эле буудайды экспорттоого квота киргизүүнү карап жатышат. Кампаларды буудайга толтуруу үчүн чоң финансылык ресурстар талап кылынат. Тармактагы жогорку квалификациядагы кадрлардын жетишсиздиги. Акыркы маселеге токтолуп, талаптарга ылайык, унду витаминдештирүүбүз зарыл, бирок ал ундун баасына түздөн-түз таасирин тийгизет. Бүгүнкү күнү рыноктун 60% пайызы Казакстандан келген продукция ээлейт. Ал жактан келген ундун витаминдештирилгенин эч ким текшербейт. Ушул багытта маселелерди чечүүдө жардам берүүнү өтүндү.

К.КАЗЫЛАЕВА– “Агровэй” Жоопкерчилиги чектелген коомунун директору.

2019-жылы картофелдин үрөнүн алып келүү боюнча тендерди утуп, бир топ кыйынчылыктарга дуушар болгонуна токтолду. Атап айтканда картофелдин сорту, сапаты, карантиндик шарттары. Айыл чарба өсүмдүктөрүн экспертизалар департаментинин иши жетишээрлик деңгээлде эмес болууда. Департамент тарабынан өлкөгө кирип жаткан үрөндүн сапатын текшерүүдө контролдун жоктугун, солгун жүргүзүлгөн ишти айтты. Ошондуктан үрөн чарбалары иш алып барган стандарттарды кайра карап чыгуу боюнча сунушун берди.

Е.НОВИКОВА– “Эко Флорис” Жоопкерчилиги чектелген коомунун директору.

Жапайы дары чөптөрдү Ысык-Көл облусунан алып, кайра иштетүүдөн кийин Россия Федерациясына бир бөлүгүн экспортко жөнөтүлөөрүн маалымдады. Өлкө аймагында органикалык продукцияларга тийиштүү сертификат берүүчү лаборатория жок. Ал эми конкреттүү өлкөгө продукцияны экспорттоо үчүн ошол өлкөнүн эксперттин Кыргызстанга алып келүү зарыл. Андай эксперттин келип-кетүү чыгымын катардагы дыйкан көтөрө албайт. Кийинки маселе – малды контролсуз жайыттарга чыгаруунун айынан дары чөптөрдүн жылдан жылга азайышы. Токой чарба фондунун жерлерин узак мөөнөткө ижарага алууда көйгөйлөр бар.

Министр ар бир айтылган көйгөйлөргө жоопторун берип, биргеликте көйгөйлөрдү чечүүгө болоорун айтып өттү.

Иш-чаранын акырында Министр А.Джаныбеков жеке өзүнүн жана Министрликтин жалпы жамаатынын атынан катышуучуларга жылуу каалоо-тилектерин айтып, ишкер айымдарга ыраазычылык кат тапшырды.

Иш-чараны “Ормон” бренд агенттигинин башкы директору Бермет Турсалиева алып барды. Бермет айымдын демилгеси менен ватсап группа жана фейсбукта “Женская Аграрная Федерация Кыргызстана” деген баракча ачылды. Ошол каналдар аркылуу көйгөйлөрдү биргеликте чечүү боюнча жумштар алынып барылат.

Иш-чара Айыл чарба министринин демилгеси менен уюштурулду.

Ишкер айымдардын катышуусун USAID “Агросоода” долбоору камсыздады.

Э. КОЖОМУЛОВ

Европа Биримдиги менен биргеликте каржыланат

германия
кызматташтыгы
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Аткаруучу:

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

«ТҮЗ СЕБҮҮ» ТЕХНОЛОГИЯСЫ КУЛАЧЫН ЖАЙДЫ

Долбоордун аталышы:
Сузак районунун кайракы жерлеринде буудай жана арпа өстүрүүнүн туруктуу системасын түзүү.

Донор: ЕБ, GIZ.

Мөөнөтү: 2019-2022-жж.

Камтылган аймактар:

Сузак районунун Курманбек, Көк-Арт жана Кызыл-Туу, Ырыс, Сузак айылдык аймактары. Өзгөн, Кара-Суу райондору.

Долбоордун максаты:

Жердин кыртышын сактоо, андагы пайдалуу микроорганизмдерге зыян келтирбөө, дыйкандарды сапаттуу үрөндөр жана жер семирткичтер менен камсыз кылуу.

ИЙГИЛИКТЕР:

Түз себүү технологиясы жалпы Кыргызстан үчүн жаңы ыкма болгондуктан, кызыккан дыйкандардын саны өсүүдө.

2021-жылы Сузак районунун Көк-Арт, Курманбек, Кызыл-Туу, Сузак, Ырыс айыл өкмөттөрү жана Өзгөн районунун Баш-Дөбө айыл өкмөтүндө, жалпы - 252 дыйкандан 19 өз ара жардамдашуу топтору түзүлүп, 830,81 га аянтка күздүк буудай себилди.

Бүгүнкү күндө түзүлгөн өз ара жардамдашуу топторуна «Түз себүү» технологиясы боюнча тренингдер өтүлүп, талаада эгилген эгиндердин чыгышы боюнча мониторинг иштери жүрүп жатат.

көйгөй:

Эгилген күздүк буудай талааларында жайылган малжандыктары өнүп калган күздүк буудайды талкалап, жеп салууда. Дыйкандардын эгиндеринин түшүмдүүлүгүн төмөндөтүп, кирешелерин азайтат. Бул терс көрүнүш коомчулуктун сынпикирине ээ болуп, тийиштүү таасирлүү мыйзамдар жаңы шайланган депутаттар тарабынан кабыл алынып, дыйкандардын эгиндери сакталса деген элде илгери үмүт бар.

Улуттун келечеги дени сак муундарда, дени сак келечекти куруу үчүн өзүбүздө өндүрүлгөн сапаттуу азыктардын салымы чоң!

Долбоор алкагында дыйкандарды сапаттуу үрөн, техника менен камсыз кылуу максатында түзүлгөн «Золотой Колос» кооперативи түзүлдү.

Дыйкандар өндүрүштүк каражаттар менен МКА «Сары-Челек» микро кредиттик агенттиги тарабынан камсыздалды.

Айнагүл БЕЙШЕНАЛИЕВА,
долбоордун ассистенти

Бул долбоор Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH (Германия эл аралык кызматташтык коомунун) «Аймактарды комплекстүү өнүктүрүү» программасынын алкагында, Европа Биримдиги жана Германиянын Экономикалык кызматташтык жана өнүктүрүү федералдык министрлигинин (BMZ) каржылоосу менен ишке ашырылып жатат.

МКА "Сары-Челек"

МКА «Сары-Челек» Коомдук Фондунун 2021-жылдын жыйынтыктоочу отчету

МКА «Сары-Челек» КФ тарабынан 2021-жылдын март айында 21 топко бириккен 172 айыл тургундарына 8 ай мөөнөт менен жазгы кредиттер берилди. Кредиттин суммасы 10,000 сомдон 50,000 сомго чейин болду. Негизинен Сузак, Ноокен жана Базар-Коргон райондору менен иштеп жатабыз. МКА «Сары-Челек» КФнун миссиясына ылайык аялдар топторуна тамактануусун жакшыртууга салым кошуу үчүн, чакан огороддорго жашылча өстүрүп, тамак-ашка пайдалануусун жөнгө салуу максатында чакан кредиттер берилди.

Бүгүнкү күндө 3 райондо 3 кредиттик агент иштеп жатат, кайтарым 100%ды түздү. Административдик, операциялык чыгашалар ай сайын түшүп туруучу пайыздык төлөмдөрдүн эсебинен жүргүзүлдү. Тийиштүү органдарга, КРУБна, налогдук органдарга, социалдык фондго өз убагында отчеттор берилип турду. 2021-жылдын октябрь айында Улуттук Банк тарабынан комплекстүү текшерүү жүргүзүлдү жана МКАнын ишин «канааттандырарлык» деп баалашты.

КИБ менен 2021-жылдын январь айынан баштап келишим түзүп иштеп келе жатабыз.

Мындан сырткары МКА «Сары-Челек» КФду ЕБ, GIZ уюмдарынын колдоосун менен «Аймактарды комплекстүү өнүктүрүү» программасынын алкагында 2019-жылдан иштеп келе жатат. 2019-2020-жылы 56 дыйканга 150 га кайракы аянтка буудай айдатык. 2020-2021-жылы 450 га аянтка 150 дыйканга буудай айдоого көмөктөштүк. 2021-2022-жылга 300 дыйканга 900 гектарга буудай айдоого көмөктөшүүгө пландалган. Учурда 830 га аянтка күздүк буудай эгилип бүттү. 2022-жылга 70 га аянтка жаздык буудай, арпа

эгүү пландалды. Өткөн жылдардын кайтарым акчасы толук 100% кайтарылды. Быйылкы жылдагы үрөн жана жер семирткичтердин 50% акчасы жыйналып бүттү, 50% түшүм бышканда жыйналат.

2022-жылдан долбоор аяктайт. Долбоордо аткарылган механизм боюнча биз «Золотой Колос» кооперативи менен жумушту улантып, дыйкандарды үрөндүк каражаттар менен камсыздайбыз.

МКА «Сары-Челек» ЖА АККнын базасында GIZ уюму тарабынан 2007-жылы түзүлгөн.

Бурмакан КАЧКЫНОВА,
МКА «Сары-Челек»
КФнун директору

Европа Биримдиги менен биргеликте каржыланат

германия
кызматташтыгы
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Аткаруучу:

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

КООПЕРАТИВ
«ЗОЛОТОЙ КОЛОС»

«Золотой Колос» кооперативи

Кооператив 2020-жылы декабрь айында түзүлгөн

МАКСАТЫБЫЗ:

- ▲ Дыйкандарды сапаттуу үрөндөр, жер семирткичтер, коргоо каражаттары менен камсыз кылуу;
- ▲ Түз себүү, дискалоо, жер семирткич жана коргоо каражаттарын чачуу кызматтарын көрсөтүү;
- ▲ Сапаттуу консультациялык кызматтар;
- ▲ Буудайды жеринде тегирменде тарттыруу;
- ▲ Элди сапаттуу, арзан ун жана ун азыктары менен камсыздоо;
- ▲ Үрөнчүлүк чарба уюштуруу.

ИШ ЖҮРГҮЗҮЛӨ ТУРГАН АЙМАКТАР:

Сузак району жана келечекте башка райондорду камтуу.

КООПЕРАТИВДЕН КЫЗМАТ АЛУУ ТАРТИБИ:

- ▲ Жеке менчик же көп жылдык ижарага алынган кайракы айдоо жери бар;
- ▲ Кооператив сунуштаган өндүрүш каражаттарын колдонгон;
  - ▲ «Түз себүү» технологиясын колдонгон;
  - ▲ Кооперативдин уставына баш ийген;
  - ▲ Тегирменге ун тарттырган.

КООПЕРАТИВДИН КЫЗМАТ АЛУУЧУЛАРЫНА ЖЕҢИЛДИКТЕР:

I. Өндүрүш каражаттардын акысын себүү алдында-50 пайызын, түшүмдөн - 50 пайызын кайтарат.

II. ТӨМӨНКҮ КЫЗМАТТАРДАН СКИДКАЛАР БОЛОТ:

- ▲ Себүү
- ▲ Дискалоо
- ▲ Жер семирткич чачуу
- ▲ Өсүмдүктөргө коргоо каражаттарын чачуу
- ▲ Чачкыч аппараттарды иштетүү

III. КООПЕРАТИВДЕН КЫЗМАТ АЛГАН ДЫЙКАНДАРДЫН БУУДАЙЫ САТЫЛЫП АЛЫНЫП, КАЙРА ИШТЕТИЛЕТ.

ТЕГИРМЕН –

«МЕЛЬНИК 700 НОРМА»

КУБАТТУУЛУГУ

1. Саатына 700 кг буудайды кайра иштетет.
2. Буудайдын сапатына жараша 60-70% ун чыгат.

КАНДАЙ ПРОДУКЦИЯ ӨНДҮРҮЛӨТ?

1. Жогорку, 1чи, 2чи сорттогу ун
2. Кебек
3. Дан калдыктары
4. Дыйкандын буюртмасы менен аралашма ун дагы тартылып берилет

КЫЗМАТ АКЫЛАРГА ТӨЛӨМДӨР

1. Буудайдын килограммын 3,5 сомдон тартып берет.
2. Буудайдын кебегин, дан калдыктарын дыйкан уну менен кошо алып кетет.

Тегирмен Көк-Арт айыл өкмөтүндөгү Жалгыз-Жаңгак айылында жайгашкан.

Тегирмен 2021-жылдын сентябрь айында ишке киргизилип, 20 тоннадан ашуун элдин буудайы тартылып берилди.

КООПЕРАТИВДИН БАЛАНСЫНДАГЫ ТЕХНИКАЛАР

ӨНӨКТӨШТӨР:

ЖАЛАЛ-АБАД
АКК

МОЛ ТҮШҮМ

МКА «Сары-Челек»

1. Көк-Арт айыл өкмөтү тарабынан тегирмен курууга 50 сотка жер бөлүнүп берилди;
2. Долбоордун колдоосу менен тегирмен цехинин жабдыктары алынды;
3. «Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы» коомдук фонду тегирмендин имаратын курууга акча каражатын бөлдү.
4. «Мол-Түшүм» кооперативи, «Айдабай түз себүү» технологиясы боюнча тажрыйбасы менен бөлүштү.
5. «Сары-Челек» Микрокредиттик Агенттиги (МКА) дыйкандарды өндүрүштүк каражаттар менен камсыз кылды.

БАЙЛАНЫШ ҮЧҮН ТЕЛЕФОНДОР:

- ▲ Алмаз ЭШЕНКУЛОВ
кооперативдин жетекчиси – 0770 95 01 02
- ▲ Алмаз ИМАНОВ
кооперативдин мүчөсү – 0777 95 01 02
- ▲ Нурпазыл КУРЖУНБАЕВ
тегирменчи – 0773 09 72 80

Кооператив Европа Биримдиги жана Германиянын Экономикалык кызматташтык жана өнүктүрүү федералдык министрлигинин (BMZ) каржылоосу менен ишке ашырылып жаткан «Аймактарды комплекстүү өнүктүрүү» программасынын алкагында «Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы» КФ «Сузак районунун кайракы жерлеринде буудай жана арпа өстүрүү үчүн туруктуу система түзүү» долбоорунун алкагында түзүлгөн.

Насипа МАМАСАЛИЕВА

Аткаруучу:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

ДОЛБООР:

Тараптардын диалогу жана кызматташуусу аркылуу жергиликтүү жамааттарды туруктуу өнүктүрүү

Донор: ЕБ, GIZ.

Мөөнөтү: 2020-2022-жж.

Камтылган аймактар:

Багыш, Көк-Арт, Курманбек, Кара-Алма айыл өкмөттөрү.

МАКСАТЫ:

▲ Жергиликтүү жамааттын муктаждыктарынын негизинде, ЖӨБOnун потенциалын жогорулатуу, «Аймак» электрондук башкаруу системасын киргизүү, Акыйкат башкаруунун принциптерин киргизүү аркылуу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын (ЖӨБО) – башкаруу системасын жана кызмат көрсөтүүсүн жакшыртуу.

▲ Өнөктөштөрдүн кызматташуусун жакшыртуу.

▲ Пилоттук Айыл Аймактардын Жергиликтүү экономикалык абалын жакшыртуучу артыкчылыктуу бизнес-долбоорлорду аткаруу.

IRDP ▲ Көк-Арт айыл аймагында таза сууну сарамжалдуу пайдалануу.
▲ Курманбек, Багыш, Көк-Арт айыл аймактарында таза сууну сарамжалдуу пайдалануу.
▲ Октябрь айылынын каналын бетондоо.

ЖА АКК ▲ Канжыга айылында үрөнчүлүк картофель өндүрүү.
▲ Мектептерде "Менин кирешелүү чарбам" курсун окутуу.

ЖЕКЕ ЖАКТАР ▲ Кара-Алма айыл аймагында жумуртка багытындагы тоокторду багуу.
▲ Көк-Арт АО-Жалгыз-Жаңгак айылына таза суу жеткирүү.

“Октябрь каналы 1200 метр” чакан долбоору

Жыйынтык:

- 2021-жылы Октябрь айылында 1200 м канал бетондолот.
- 610 кожолукка сугат сууга бирдей мүмкүнчүлүк түзүлөт.

Алсак, 3380 айыл тургундарынын, анын ичинде 1683 аялдар, 27 этникалык азчылыктардын өкүлдөрү, 22 майыптар, 15 коомдун аярлуу катмары жумушка орношууга, жер тилкелеринен түшкөн кирешени 50%га көбөйтүүгө, миграцияны кыскартууга мүмкүнчүлүктөр түзүлөт. Бул Октябрь айылындагы 610 кожолуктун экономикалык жана социалдык абалын жакшыртат.

2020-жылы жогорудагы пилоттук айыл аймактардын Инклюзивдүү Жергиликтүү экономикасын өнүктүрүү программасы даярдалып, Жергиликтүү Кеңеш тарабынан бекитилди.

Ал программага ылайык жергиликтүү жамаат тарабынан 20 чакан бизнес-долбоорлор даярдалган.

Анын жыйынтыгында ар түрдүү тараптардын колдоосу менен 6 чакан долбоор иштелип ишке ашырылууда.

БАШТАПКИ ЖЫЙЫНТЫКТАР:

- ▲ Таймөнкү СПАсында тажрыйба алмашуу семинары өткөрүлдү.
- ▲ Акыйкаттуу башкаруунун принциптери боюнча өзүн-өзү баалоо семинарлары өткөрүлдү.
- ▲ СПАларды башкаруунун укуктук негиздери боюнча тренингдер өткөрүлдү.
- ▲ СПАнын келишими, уставы юристтин экспертизасынан өтүп, жаңыланды.
- ▲ 870 метр канал бетондолду, 4,2 млн. долбоор тарабынан 1 млн. АО, 600 000 сом жамаат топтоду.
- ▲ СПАнын материалдык базасын жакшыртуу максатында компьютер, 3/1 принтер берилди.

3. КУРМАНБЕК, КӨК-АРТ, БАГЫШ АЙЫЛ АЙМАКТАРЫНДА ИЧҮҮЧУ СУУНУ САРАМЖАЛДУУ ПАЙДАЛАНУУ ДОЛБООРЛОРУ:

Долбоор ЖА АКК “Көк-Арт Өрөөнү” ассоциациясы, “Көк-Арт таза суу-тазалык”, “Багыш таза суу-тазалык” муниципалдык ишканаларынын өнөктөштүгүндө ишке ашырылып жатат.

Пилоттук айыл аймактарда таза суу менен камсыздоо көйгөйлүү болуп саналат. Себеби эл арасында “Кудайдын берген суусу” деген түшүнүк бар болуп, суунун төмөн жагындагылар – ичүүчү таза сууну огородго, мал сугарганы, андан сырткары жөн эле жайында салкындатуу максатында дагы ачып коюп, айына 170 сом акча төлөшөт. Ошол эле учурда көчөнүн жогорку жагындагыларга суу чыкпай, алар дагы айына 170 сомдон төлөп келишкен. Ошого байланыштуу эл арасында нааразычылык, ичүүчү суу менен толук камсыздалбай калуу, жергиликтүү ресурстарды ысырап, коромжу пайдалануу аркылуу элдердин арасында билинбеген “чыңалуу” пайда болгон.

Ошого байланыштуу долбоор алкагында ар бир суу ичүүчү абонентке суу эсептегичтерди (водосчетчики) орнотуу жана эскирип калган суу системаларын реабилитациялоо иш-чаралары каралган. Бүгүнкү күнгө келип:

1. Ассоциация “Көк-Арт өрөөнү”, “Көк-Арт таза суу-тазалык”, “Багыш таза суу-тазалык” муниципалдык ишканаларынын адистеринин потенциалын жогорулатуу максатында “Базар-Коргон канал суу” муниципалдык ишканасына тажрыйба алмашуу болду.

2. Ишканалардын аткарып жаткан иштерине делопроизводство, бухгалтерия ж.б. иш кагаздарына диагностика жүргүзүлдү.

Суу эсептегичти орнотуу үчүн инженердин схемасына ылайык абоненттер кудук казып, пескоблок менен түптөшү керек эле. Элге түшүндүрүү иштери жүрдү.

Бүгүнкү күндө жалпы үч айыл аймакта 411 суу эсептегич орнотулду. Суу линиялары реабилитацияланды.

Таран-Базар, Октябрь-2, Жалгыз-Жаңгак айылдарында жергиликтүү эл жана Айыл өкмөтүнүн колдоосу менен жаңыдан таза суу линиялары тартылды.

САНАРИП АЙМАК ЭЛЕКТРОНДУК БАШКАРУУ СИСТЕМАСЫ:

▲ Курманбек, Багыш Айыл аймагынын GIS карталары иштелип чыгып, КАДАСТР менен макулдашылды.

▲ Үй-чарба китепчелери толтурулуп жатат.

▲ Санарип Аймак программасына киргизүү иштери жүрүүдө.

▲ Базар-Коргон шаарынын GIS картасы, электрондук башкаруу системасы ишке киргизилип жатат.

Айзирек АЛЫКУЛОВА,
долбоордо ассистент.

Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматына (ЖА АКК) Базар-Коргон районуна буюртма келип түшүп, төмөнкүдөй жумуштар аткарылды.

Базар-Коргон шаарында «Санарип Аймак» программасын ишке ашыруу үчүн, үй чарба китепчелерин даярдап басып чыгаруу, базага каттоо жана айыл аймагынын деталдуу жумушчу картасын түзүү жумуштары жүргүзүлдү.

Аткарылуучу жумуштар эки этапка бөлүндү.

«САНАРИП АЙМАК» эл тарабынан жактырылууда

ЖУМУШТАРДЫН БИРИНЧИ ЭТАБЫ

Базар-Коргон шаарынын калктуу конуштарынын короо жайларын кыдыруу жолу менен учурда илинип турган үй номерлери такталды.

Базар-Коргон айыл аймагынын калктуу конуштарынын деталдуу жумушчу картасы жасалды.

Картада 7404 жер участкалар, 7615 курулуштар, социалдык жана коммерциялык объектилер, каналдар жана жолдор көрсөтүлдү.

Чарба китебинин негизинде Үй чарба китепчеси даярдалып 6000 (алты миң)

нускада басып чыгарылып, айыл башчыларына жана айыл активисттерине туура колдонуу окутуп үйрөтүлдү.

«Санарип Аймак» системасын Базар-Коргон шаарында ишке ашырууда тиешелүү адистерге колдонууну үйрөтүү жана колдоо жумуштары аткарылды.

ЖУМУШТАРДЫН ЭКИНЧИ ЭТАБЫ

Чарба китебинин негизинде Үй чарба китепчеси даярдалып 4000 (төрт миң) нускада басып чыгарылып, айыл башчыларына таратылып берилди.

Базар-Коргон шаарынын деталдуу жумушчу картасын ГИСАР (darek.kg) системасы аркылуу тактап КОД ЕНИ аркылуу картага жайгаштырып, «Санарип Аймак» системасына катталган короо жайлардын үй номерлери такталды.

Базар-Коргон шаарынын жумушчу картасы басып чыгарууга даярдалды.

4000 нуска үй чарба китепчеси басып чыгарылды.

Алтынбек МАМАДАЛИЕВ,
ЖА АККнын «Санарип Аймак» боюнча адиси, программист.

Кыргыз Республикасынын
Өкмөтүнө караштуу Суу ресурстары
мамлекеттик агенттиги

Сууну коромжусуз колдонолу!

**ИЧКИ
ЧАРБАЛЫК
КАНАЛДАРДЫ
ОҢДОО –
СУУНУ
КОРОМЖУСУЗ
КОЛДОНУГА
АЛЫП БАРАТ**

ДОЛБООР:
«Суу ресурстарынын климаттын өзгөрүүсүнө жана табигый кырсыктарга туруктуулугун жогорулатуу» долбоору аткарылып жатат.

МАКСАТЫ:
Аба ырайынын экстремалдык кубулуштарынын кесепетинен келип чыккан Кыргызстандын айыл чарбасындагы жоготууларды азайтуу;

1. Ирригациялык инфраструктуралар үчүн коркунучун кыскартуу;
2. Сел каптоо жана жер көчкүлөрдүн таасиринен келип чыккан табигый кырсыктарга;
3. Климаттык өзгөрүүлөргө каршы ирригациялык сектордун туруктуулугун жогорулатуу болуп саналат.

МӨӨНӨТҮ: 2020-2024-жж.

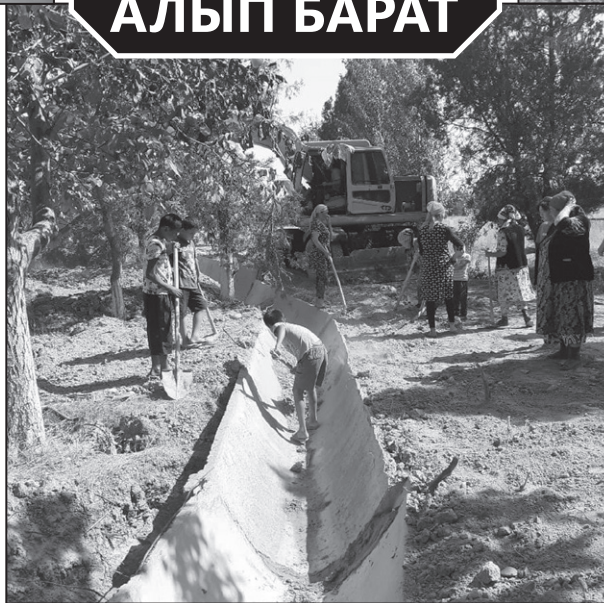
КАМТЫЛГАН АЙМАКТАР:

Жалал-Абад облусунун Базар-Коргон, Ноокен, Ош облусунун Ноокат, Баткен облусунун Кадамжай жана Чүй облусунун Чүй райондорунда жайгашкан 17 СПА. Жалпы камтыган аянты 20 000га.

2021-жылы ЖА АКК менен биргеликте долбоор алкагында негизинен окуулар өткөрүлдү. Окуулар СПАнын башаруусун жакшыртуу жана гендердик саясатты эске алуу менен эң оболу СПАнын башкаруу кеңешине, СПАнын мүчөлөрүнө жана дыйкандар үчүн эгиндерди өстүрүүнүн агротехникасы боюнча тренингдер уюштурулду.

Жалпы 15 темада тренинг өткөрүлдү, жалпы катышуучулардын саны 3576, анын ичинен аялдардын катышуусу 899 же 25% түздү.

Акыркы жылдары ишмердүүлүгү үзгүлтүккө учурап, такыр эле иштебей калган эки СПАда иши жанданды. 2020-жылдын 10-13-ноябрь күндөрү «Фи-Лун» жана «Акбешим-Суу» аталган СПАларда Жалпы Жыйын болуп өттү. СПАнын кызматкерлери шайланды. Ушул СПАларга укук, милдеттер жана башкаруу боюнча баштапкы окуулар өткөрүлдү. Документ иштери иретке келтирилди жана 2021-жылы башка иштеп жаткан СПАлар сыяктуу иштеп, жакшы натыйжаларды көрсөтө башташты.

Кошумча өткөрүлгөн иш-чаралар:

▲ Долбоордун өкүлдөрү, БУВХ, РУВХ жетекчилери, ООП жана РОП АВП адистери менен биргеликте бардык райондордо Координациялык Кеңеш өткөрүлдү.

▲ «Survey123» тиркемесин колдонуу аркылуу 17 СПАнын эгин талааларынын геомаалыматтары такталды.

▲ СПА менен биргеликте ремонтко муктаж ички чарба каналдардын жана курулмалардын көлөмдөрү аныкталды. Долбоорлору даярдалды, 2022-жылдын вегетациялык убакка карата ички чарба системасынын планы түзүлдү.

▲ Кожо-Кайыр под проектисиндеги

3 СПАнын ортосунда сапаттуу үрөндөр боюнча көргөзмө тажрыйба алмашуу иш чарасы болуп өттү.

▲ Сапарбаев 1-2 под-проектисине караган 3 СПАда бактарды буттоо жана илдет-зыянкечтерге каршы күрөшүү темасында тажрыйба алмашуу болду.

▲ Чүй под-претинен 3 СПАнын өкүлдөрү (жалпы 16) Базар-Коргон, Ноокен, Ноокат райондорундагы СПАларга тажрыйба алмашууга келип, баалуу маалымат, тажрыйбаларды алып кетишти.

Жийдегүл АЛИМБЕК кызы,
долбоордо ассистент.

**Баарыңарды жаңы
2022-жылыңар менен
куттуктаймын, калган
сөздөр ырдын ичинде!!!**

ЖАҢЫ ЖЫЛЫМ

*Кош бол "Уй" жыл, кабыл алдык
"Жолборсту",
Ушул жылы болтурайлы болбосту.
Эски жылым жаман жылдан болгон жок,
Жаңы жылым андан сонун болсочу.*

*Эл-журтумун бөксө жери толсунчу,
Урушкандар кечеришип койсунчу.
Ансыз деле бул өмүрлөр эң кыска,
Бирин-бири барктай билген болсунчу.*

*Ооруларга кудай шыпаа берсинчи,
Айыгышып жакшы абалга келсинчи.
Үйлөнгөндөр урпактарды улашат,
Жаратканым жакшы перзент берсинчи.*

*Жолборс жылы өзүңө окшош болсунчу,
Кыргызстаным күчтүүлөргө толсунчу.
Кажыбастан бирибизди-бирибиз,
Ала-Тообуз жакшыларга толсунчу.*

Абжапар ТУРДУМАТОВ,
31.12.2021-жыл.

ЖА АККнын
техник-гидротехник адиси.

ЖЕТИШКЕНДИКТЕР:

▲ 125 АКК даярдалып окуулардан өтүштү. Алардын ар бири 20дан адамды бир топко бириктирип, айыл жеринде тамактанууну жакшыртууга багытталган маалыматтар жайылтылды.

▲ «MAAN» платформасы – тамактанууну жакшыртууга багытталган маалымат алмашуу булагы болуп иштеп жатат.

▲ SUNSAI (scaling up NSA interventions) долбоору 100 аярлуу үй-бүлөлөрдүн жана жаш балдардын тамактануусун жакшыртуу боюнча иштеди, как кургакчыктардын саны көбөйтүлдү, эл арасында жайылтылып иштеп жатат.

Долбоор Непал, Индия, Пакистан, Кыргызстан, Тажикстан, Эфиопия, Перу жана Эквадор өлкөлөрүндө жүзөгө ашырылды.

Кыргызстанда – улуттук деңгээлде «Bio-KG» КФ (Органикалык Кыймыл федерациясы), жергиликтүү жамааттар деңгээлинде «Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы» жана «Био Сервис» коомдук уюмдары тарабынан аткарылды.

Каныкей МЫРЗАЕВА,
долбоордун координатору

ДОЛБООР:

«Тоолуу Агро-Экосистемалардагы азыктануу (ТАЭСА)» II фазасы

ДОНОР: Долбоор IFOAM – Organics International, FiBL.

КАМТЫЛГАН АЙМАКТАР:

Жергиликтүү деңгээлде «ЖА АКК» коомдук уюму тарабынан төмөнкү аймактарда: Ысык-Көл областынын Тоң районунда «Шоола-Көл» уюмунда «SUNSAI (scaling up NSA interventions)» чакан долбоору жана Жалал-Абад (Сузак, Базар-Коргон, Ноокен, Токтогул, Аксы, Ала-Бука, Чаткал райондору), Ош (Кара-Суу району), Баткен (Лейлек, Баткен, Кадам-Жай райондору).

МӨӨНӨТҮ: 2019-2021-жж.

ДОЛБООРДУН МАКСАТЫ:

Тоолуу аймактардагы азыктанууну жакшыртууга багытталган айыл чарбасын жүргүзүү менен калктын тамактануусуна таасир берүү, үй-бүлөлөрдүн азыктуулугу жогору азыктарга жеткиликтүүлүгүн камсыздоого көмөктөшүү.

«Потенциалды Өнүктүрүү» программасынын алкагында аталган аймактарда 125 Айылда Кызмат Көрсөтүүчү (АКК) иш алып барышты. Ушул эле программа

Тажикстанда «АППР Нау» уюмунда 25 АКК иштеди. АККлар айыл деңгээлинде иштеп, тамактанууну жакшыртууга багытталган айыл чарба багыттарын – күнөсканада жашылча өстүрүү, как кургакчыктарда мөмө-жемиштерди кургатуу, жашылчаларда өстүрүү, сүт эчки багуу, бал аарычылык, биогумус өндүрүү, тоок багуу жана жөжө чыгаруу, кондитердик азыктарды даярдоо, мөмө-жемиштердин ширелерин даярдоо, кулпунай өстүрүү боюнча өнүктүрүшүп, ал тажрыйбаларды жайылтууга катышты.

ДОЛБООРДУН ЭКИНЧИ ФАЗАСЫ

ДОЛБООРДУН МАКСАТЫ:

Толук кандуу эмес тамактануу тобокелине кабылган аялдар топтору, аярлуу топтор жана балалуу үй-бүлөлөр үчүн азык-түлүк коопсуздугу жана тамактанууну жакшыртуу.

МӨӨНӨТҮ: 2021-2022-жж.

ДОНОР: FAIR AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT SOLUTIONS (FSDS) Коомдук Фонду.

КАМТЫЛГАН АЙМАКТАР: Жалал-Абад облусунун Сузак, Базар-Коргон, Ноокен, Аксы, Ала-Бука райондорундагы 11 айыл өкмөттүн ичинен 15 айыл.

Жалпысынан жергиликтүү аялдардан түзүлгөн 100 топ азык-түлүктү диверсификациялоо жана кайра иштетүү менен алектенет. Анын ичинен 2021-жылы 45 өз ара жардамдашуу топторун түзүп, иш алып бардык. Ар бир топто 15 аял камтылып, жалпы 675 аял менен иш алынып барылды.

АНДА:

1. Жашылчанын 7 түрүн өстүрүү – 5 топ;
2. Жөжө чыгаруу, багуу – 2 топ;
3. Сүт багытындагы эчкилерди багуу – 4 топ;
4. Мөмө-жемиштерди кургатуу – 4 топ;
5. Жашылчаларды кайра иштетүү, консервалоо – 3 топ;
6. Жашылчалардан үрөн алуу – 4 топ;
7. Биогумус өндүрүү – 12 топ;
8. Багбанчылык – 10 топ.

400 аярлуу үй-бүлө азык-түлүк өндүрүшүн жакшыртышат. Анын ичинен 2021-жылы 13 өз ара жардамдашуу топторун түзүп, 195 аярлуу үй-бүлөлөр камтылды. Тандалып алынган үй-бүлөлөрдөн төмөндөгү багыттар боюнча топторго мүчө болушту.

АЛАР:

1. Сүт багытындагы эчкилерди багуу – 4 топ;
2. Багбанчылык – 4 топ;
3. Жашылчалардан үрөн алуу – 5 топ.

Балансташтырып тамак-аш даярдоо практикаларынан өткөн 80 үй-бүлөдө балдардын тамактануусу жакшырат.

Сузак районунун Барпы айылында толук кандуу тамактанууга шарты жок болуу коркунучу бар 1 жаштан 3 жашка чейинки балдары бар 80 үй-бүлө тандалып алынды. 80 үй-бүлө тамактануусун жакшыртуу максатында сүт багытындагы 15 баш эчки, сапаттуу жашылчалардын үрөндөрү, 350 даана сапаттуу бак көчөттөр, 375 баш жергиликтүү жайдары тооктор менен камсыздалышып, атайын уюштурулган агротехникалык тренингдерден өтүштү.

ЖЫЙЫНТЫК:

Долбоор алкагында түзүлгөн өз ара жардамдашуу топторуна тийиштүү багыттар боюнча ЖА АККнын агроном консультанттары тарабынан агротехникалык тренингдер уюштурулду. 2021-жылдын март-декабрь айлары арасында азык-түлүктөрдү диверсификациялоо жана кайра иштетүү менен алектенген 45 өз ара жардамдашуу топторуна 123 агротехникалык тренингдер өтүлдү. Андан тышкары аярлуу үй-бүлөлөрдөн түзүлгөн 13 топко 43 агротехникалык тренингдер уюштурулду. Жыйынтыгында көпчүлүк фермерлер тренингден алган билим-шыктарын өз чарбаларында пайдаланышып, ийгиликтерге жетишти.

5 топ жашылчаны өстүрүүдө парникти жасоо, топурак даярдоодон баштап, илдет зыянкечтерге элдик ыкмаларды пайдалануу менен түшүмдү жыйноого чейин окуп үйрөнүштү. Жыйынтыгында 1,5-2 сотка аянттан жогору түшүм алууга жетишип, тамак-ашка кеңири пайдаланышты, консервация жасашты, артканын сатышты. Орточо эсеп менен 4000-12000 сомго чейин пайда табышты.

9 топ жашылчалардан үрөн алууда үрөн даярдоо жолдорун үйрөнүштү. Өздөрү өндүргөн үрөндөрдү кандай жерде сактоону, сактоо температурасы кандай болуш керек, кандай идиштерде сакталышы керек ж.б. боюнча консультацияларды алып турушту. Андан тышкары кийинки жылга 4-5 сотка аянтка жете тургандай үрөндөрдү камдап алышты.

12 топ органикалык айыл чарбасын жүргүзүү максатында түзүлгөн топторго калифорния сөөлжандары менен камсыздалышып, биогумус өндүрө башташты. Сөөлжандарды багуу, кароо, нымдуулукту сактоону үйрөнүштү. Эң негизгиси сөөлжандардан даяр болгон гумусту бөлүп алуу боюнча практикалык окуулардан үйрөнүштү. Огородундагы жашылча бакчаларына пайдаланышып, органикалык таза продукцияларды өндүрүп алууга жетишти. Кээ бирлери бөлмө гүлдөрүнө пайдаланышты, арткан биогумусту сатып, орточо эсеп менен 2750 сомдук киреше табышты.

10 топ багбанчылык менен алектенишип, климаттын өзгөрүшүнө туруктуу келген айыл чарбасын өнүктүрүүгө салым кошо башташты. Андан суу тартыш айылдарда жашаган фермерлер бак көчөттөрүн тигишип, тамчылатып суугаруу системасы аркылуу бактарды өстүрүп келишүүдө. Бак көчөттөрдө кароо, асыроо, мульчалоо боюнча билим-шыктарын жогорулатышты.

2 топ жөжө чыгаруучу инкубатордук аппараттар менен камсыздалышып, үй шартында жергиликтүү породадагы жөжөлөрдү чыгарышып, топ мүчөлөрү жөжөлөр менен камсыздалып калышты. Кийинки жылдары үй жумуртка жана жайдары тоок эти фермерлер үчүн жеткиликтүү болушуна шарттар түзүлүп калат деген пландар бар.

Бул иш-чаралар FAIR AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT SOLUTIONS (FSDS) Коомдук Фондунун колдоосу менен «Жалал-Абад облусунун жергиликтүү калкынын азык-түлүк коопсуздугун жакшыртуу» долбоорунун алкагында Жалал-Абад регионалдык Айылдык консультациялык кызматы жана «Эне-Мээрим» Коомдук Бирикмеси менен биргеликте аткарылууда.

Аскам ТОКТОСУНОВ,
долбоордун координатору